

Forfatter: Grundtvig, N. F. S.

Titel: Udrag fra HAANDBOG I VERDENSHISTORIEN. Nyaarstiden

Citation: Grundtvig, N. F. S.: "N. F. S. Grundtvigs udvalgte Skrifter", i Grundtvig, N. F. S.: *N. F. S. Grundtvigs udvalgte Skrifter*, Gyldendalske Boghandel, 1904-1909, s. 595.
Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-grundtvig07val-shoot-idm140245216640784/facsimile.pdf> (tilgået 30. april 2024)

Anvendt udgave: N. F. S. Grundtvigs udvalgte Skrifter

Det Sættende Aarhundrede

Franske Oplysning at betragte al Fødsel som Tilfælde, og Skinnedet som det Væsenlige, hvoraf fulgde, at Farel, Calvin og Beza kunde ligesaasnat været født i Skotland som i Frankrig, og at Calvinismen var langt bedre paa sin Hylde, hvor den blev herskende Stats-Religion, end hvor den, som en djærv Protest mod den herskende Ryggeløshed og Leg med alt Helligt, bestandig maatte kæmpe for sin Tilværelse. Vi maa derfor, naar vi verdenshistorisk vil lade Calvinismen vederfares Ret, komme vel ihu, hvad Rolie Frankrig baade før og siden har spillet i Christenheden, og lægge vel Mærke til, at det var der, Middelalderens klosterlige Reformationer især havde virket, og hvor i det Sættende Aarhundrede Alt syndes moderat til den Omvæltning, der dog forsinkedes til Slutningen af det Atttende, vistnok især ved Calvinismens Opkomst og veigjørende Virksomhed. Ogsaa denne var nemlig en klosterlig Reformation og et Valdensk Giennembrud, kun i Nyaarstidens Stil, og da Lutherdommen var de fleste Tydskere for aandelig og hjertelig eller for poetisk og historisk, kunde den endnu langt mindre trives i Frankrig, hvor selve Galvins overfladelige, men klare Betragtning af Salighedens Sag, efter enhver alvorlig Franskmands Smag, maatte i to Aarhundreder stride og lide for sin Frihed og i det Tredie rømme Landet.

Den »Allerchristeligste« Konges Forbund med den »Tyrske Sultan« har vi vel alt i det Foregaaende bemærket, men det maa her med Flid indskærpes, da det hverken var et fortvivlet Middel i yderste Nødsfald, ikke heller stod alene, men var kun et Beviis paa hvor Tyrkisk allerede ved det Sættende Aarhundredes Begyndelse den herskende Tænkemaade var i Frankrig, Noget, der, for den store Indflydelse Fransk Oplysning og Dannelse fik paa hele Christenheden, er af verdenshistorisk Vigtighed. Denne sminkede Tyrkiskhed, der selv spores i Calvinismens hjerteløse »Udvælgelse og Forskydelse« i Salighedens Sag, har vi alt under Ludvig den Ellefte gjort opmærksom paa*), og under Soliman den Andens Stalbroder, Frands den Første (1515—47), blev den gruelig indlysende, saa naar han staaer med Palmer i Hænderne som Ridderlighedens og Oplysningens høie Velynder, da har det kun samme Grund som Lovtalerne over Soliman, altsaa de lærde Latineres Brøst baade paa Aand og

*) See foran S. 61. 66—71. [Her S. 425. 429—32.]

Det Sættende Aarhundrede

Hjerte. Frands var nemlig en Fransk Roman-Helt, hvis Færgenskab i Slaget ved Pavia (1525) gjorde ham langt mere navnkundig end hans heel tvetydige Tapperhed, og hvis Forhold til det smukke Kjøen var langt fra at være elskværdigt*), men hvis Regjerings-Maade var aabenbar Udsuelse og Tyranni. Kun forgjæves leder man ikke blot om ædle Træk, men selv om Spor af Agtelse for Ret og Billighed eller Glimt af Medlidenhed, thi man seer selv Parlamentet i Paris truet med Bøddel-Øxen til at lade Uret gjælde, seer Protestanter brændes paa Slump, og stille, arbeidsomme Valdenser hogges ned for Fode**). Selv af Papir er Palmerne dog meget for gode til saadanne Fyrster, saa Sismondi har virkelig indlagt sig en historisk Fortjeneste ved at stille denne Parisiske Ridder i sit rette Lys, og vise os, hvor hans uforskyldte Roes især har hjemme***). Da han imidlertid førde en smuk Person og øste Penge ud ligesaa fort som han tog dem ind, syndes Franskmændene i det Hele godt om ham, og gav hans slette Raadgivere, især hans Moder Luise af Savoien, hendes Yndling, Kantsleren Du Prat, og hans værdige Eftermand Poyet, Skyld for alt Tyranniet, hvori de da ogsaa ærlig tog Deel†). Anderledes blev det derimod allerede under hans Søn, Henrik den Anden (1547—59), som manglede alle Faderens glimrende Egenskaber, thi hvad hans Beherskere: den gamle Lokkedue, Diana af Poitiers, Guise og Montmorenci gjorde, [det] tilregnede Franskmændene ham, men vi maa tilregne dem selv det Hele, da de ved alle Leiligheder viste, de havde samme Livs-Anskuelse som deres Konger.

Under Henriks Dronning, den Mediceiske Cathrine, en Broderdatter af [ad] Pave Leo den Tiende, og hendes tre usle Sønners Regjering (1559—89) var det nu, den Franske Trediveaars-Krig førdes i Anledning af Calvinismen, og naar Historie-Skriverne sukke derover, som om en Religjøs-Krig var den Vederstyggeligste af Alle, da kan Verdens-Historien ei tage mindste Deel i en saadan Følsomhed, thi naar der skal føres blodige Krige, er det jo meget bedre, de føres om Noget, som det er værdt at vove Liv og Blod for, end om Keiserens Skiæg eller blot om hans Arvegods. Vist nok var hos de Store,

*) Sismondis Frankrigs Historie XVI. 218—19.

***) Sammet. 3. 12—17. 50—64. 143—45. 297—304. 79—86. 436—41. 65—61. 556. XVII. 3—8. 63. 88. 191—30. 58. 232—44. 81—85. 96.

***) Sammet. XVI. 352—64.

†) Sammet. 4—6. 12—16. 109. 173. 297. 387. 465. XVII. 61—64. 78. 129. 248—51.